

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De iustitia et iure - Cod. Ettenheim-Münster 197

Bach, Iacobus

[S.l.], 1636

Sectio III.

[urn:nbn:de:bsz:31-117148](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-117148)

denotare, qui dies numerati sūt, nō a die, promulgationis edicti, sed a die, notitia quam quisq; hīs de promulgatione, datur e. ut videlicet potest complere & considerare, de rebus denunciatis. Ad hunc, 2do volere, etiam voce, praecisionis convocari populum ad audienda eummodi edicta in aliquo templo a Praelato, nō e. a sententia Praelati obligare, oēs sub peccato mortali, nam in magna civitate vel oppido, impossibile est oēs in uno templo convenire, & ergo creditur Praelatos prudentissimos hoc intendere, ut seculū conveniat illuc maxima multitudo, ex qua ad oēs alios potest fieri, derivari notitia, edicti, & qd singuli curent, de rebus in edicto propositis sufficienter informari quantum necesse fuerit ad obediendum, quare, qui certū sciret nihil ad eum de edicto pertinere, nō teneretur se ipso amplius inquirere.

Deniq; circa edicta, quib; excommunicantur damnificatores si nō restituant vel recedentes si nō recedant, adverte semper obligare, donec damnificator satisfecerit, nisi fortasse author edicti fuerit defunctus vel amovus ab officio, tunc e. expiras eius praecceptum, ut notat Navarrus in manuali cap. 27. num. 2.

SECTIO III

De Testibus, et eorum obligationibus.

Ex iis, quae pertinent ad testes multa dicta sūt in superioribus agendo de Iudice, & denunciatore, reliqua in praesenti breviter disceptemus. Dubitatur ergo primo, utrum testis teneatur aliquando propria sponte, se offerre ad testificandum. Supponimus nō teneri ex Iustitia, ut docet ex omissione testificationis nō teneri ad restitutionem, parti laesae. videtur Lotz § de Iustitia g. 7. art. j. & de sigillo memb. 2. g. 7. concl. 3. dub. 5. Navarrus in man. cap. 25. n. 44. & cap. inter verba n. 113. & segg. & Thomas Sanchez lib. 6. consil. cap. 5. dub. 2. Dubitatur an teneatur saltem ex charitate, vel alia virtute.

Ad breviter primo teneri quodvis eius testimonium necessarium e. ad impediendum grave, damnum Reipubl. vel alienig. Itē, qd aliter vitari nō potest. haec eorum e. constat ex consuetudine charitatis, quae quidem obligat singulos ad vitandum grave, damnum alienig. sine gravi nocimento proprio. imo impediendum poterit tantum e. Reipublicae, damnum, ut teneatur

utribus

subire illud imperare etiam cum vite periculo, ut ait Solus 91.
 De sigillo ubi est. hinc a. inferitur qmo in predictis casibz
 tenent etiam testificari eos qui alias a testificasse eximuntur,
 ut Ep. Curia, hoies criminosi &c. qz ab obligate charitatis
 nemo eximitur. 2do inferitur excusari testem ab hoc onere
 offerendi se quando timet sibi vel suis grave damnum cui n
 prorsus auxiliu proximi, imo si ex testificade immi-
 neat equalis damnum alteri etiam innocenti, n teneor vni
 succurre cum equali damno alteri, vnde si aliquis condemnat
 qd homicidium qd tu scis, factum ab alio, n teneris sponte pro-
 fiteri malefactorem ad liberandum innocentem, ut bene notavit
 Crenial de verbo iudicialis. qd in §. de testibz. num. 7. qd
 licet vng sit innocens, alter tñ iam natus n e. casu iniusta, alteri
 illius damni, & sicut ipse qd se licite liberare, ita ego possum
 illum occultare & permittere malum aliorum.

2do dicendum e pro punitione iusta delin-
 quentis neminem tenari, se offerre ad testificandum. ita solo de
 Iustitia ubi st. & alij coniter, qz ex eo qd n panitur peccatum,
 parum aut nullum sequitur proximo aut Reipubl. no. uerum.
 Sed quid si accusatori ex defectu probatioz grave imminet
 damnum. R. consider si sponte e quando n tenebatur acce-
 sauit, sibi imputet qui nemine cogente, tali periculo se exponit.
 si vero tenebatur accusare, teneor me, offerre, si vides testimoni-
 um meum necessarium ee. ne in probaoe deficiens grave damnum
 incurrat. ita Nauarr. dicto cap. 25. n. 47. Letty in prax. cap. 30.
 dub. 6. n. 44. & dub. 8. n. 36. & alij. De 2da tñ parte valde
 dubito quando reus n e. casu iniusta illig. damni qd accusator patiat,
 tunc e. cur teneor ego ex charitate impedire damnum accusa-
 toris cum equali vel maiori damno reus rei accusati?

Dubitatur 2do: vtrum testis citatus a Iudice te-
 neatur ex Iustitia testificari. Certum e peccari contra Iustitiam
 si scienter testificetur falsum positivum sive in casu civili sive in
 criminali, ut si dicat bonum ee Petri cum sit Pauli, vel Joannem
 deliquisse cum n deliquerit, atq. adeo in his casibz fieri oio ad
 restitutionem damnorum que consequuntur ex falso testimonio.
 dubium e quando negativu e. & hñ quando vel n dicendo veritatem
 e. ex de. casu aliquis iniuste laeditur ab qd reario, aut tunc peccat
 testis n solum contra obedientiam & charitatem, sed etiam contra
 iustitiam cum onere restitutionis. corior sentia docet peccare
 contra iustitiam cum onere restituendi. ita Solus, Nauarr.,
 & alij

et alij apud Leniam cap. 30. dub. 8. In verbo test. restitutio n. 8.
et num. 44. et alij quor. aguntur. Matberg in pari. tract. 6. cap. 2.
dub. 7. hinc inferunt multi idem dicendum esse de teste.
quem Iudex. vult citare, ipse. a. ex industria se abscondit ne
sibi illi preceptum Iudicis intimari, vel saltem postquam citatus
est, dolose elidit citationem ne compareat, vel postquam comparuit
ne interrogetur. Ita Thomas Sanchez dicto lib. 6. consil.
cap. 5. dub. 3.

Alij docent hoc non esse peccatum contra iustitiam
communis, sed contra charitatem, contra obedientiam, vel
contra iustitiam legalem, aut contra Religionem iuramenti, atque
ideo non afferre debitum restituendum, hanc dicit esse probabilem
sententiam ubi si ipse videtur in eam inclinare, non est ad id defini-
endum. eandem docet expressis Molina tom. 1. de sub. disp. 83.
et tom. 3. disp. 709. n. 4. et alij recentiores.

In his sententijs prior est satis probabilis pre-
sertim pro auctoritatem, posterior fortasse est verior. et maxi-
mis loquendo de teste, qui se abscondit ne ipsi intimetur Iudicis
preceptum, ille quidem notandum, hatur precepto, nam preceptum
sicut lex non obligat quando non intimatur, et in hac parte con-
venit etiam Matberg. quod ille ad id debet ex officio dicere
veritatem, sed solum quaeritur ad hoc ut ei officium imponeretur
imo off. hoc ipsum admittit in eo cui iam legitime iniuncta
est Iudicis citatio et falso opponit impedimentum alijs ut se
excuset. de illo d. qui iam a Iudice presente interrogatur
probari etiam potest, quod non tenetur aliunde testari verum nisi vel
ex Religionis iuramenti, vel ex precepto Iudicis et faciendo veri-
tatem non peccat contra aliam veritatem.

Dicunt teneri etiam ex officio testis sibi im-
posito, sicut Iudex tenetur ex officio professi sententiam pro veri-
tate, atque ideo struere peccare contra iustitiam. Sed contra,
quod Iudex tenetur ex officio assumpto, et per consequens ex quasi
contractu implicito in ipsa assumptione officij, testis vero qui
non vult acceptare officium testis, solum peccat contra obedi-
entiam non acceptando illud, non vero contra debitum iustitiae ortum
ex officio assumpto.

Dicunt aliqui officium illud licet non sit a
teste acceptatum, et tamen iam a superiore impositum qui iustitiam
supplere potest acceptationem ipsius testis, nam de espell. pro dominium
altam quod habet, sicut potest invito Domino preceptum imponere servitatem
francuendi

transcendi per ipsum ad moenia civitatis, sic p̄ invito im = 92.
ponere officium testis sine ipsis acceptis. Ita Matorg dicto
Sub. g. e. e. solutio probabilis, n̄ tñ satisfait d̄o, q̄ in primis
videtur satis durum e. novam q̄ Republ. seu magistratū impo-
nat subditis obligavim de. Iustitia circa actiones personales.
It̄ eadem Republ. iuris de. censuris transferre dominium bo-
norum ab uno in alium, n̄ tñ videtur p̄e regulariter ponere
unum subditum in dominio alteris seu facere q̄ vnḡ teneatur
de Iustitia obedire alteri. r̄e. a. differentia ea videtur e. e.
q̄ circa bona externa n̄ p̄eet Republica aliter disponere nisi
p̄eet transferre eorum dominia, aliq̄m̄ occurrente necessitate
publica n̄ p̄eet sine Iudicio evertere domum invito D̄o.
oportuit ergo q̄ haberet potestatem ad dandum ius iustitia
circa domum vel alia bona, at vero circa actiones personales
p̄eet sufficienter providere per obedientiam precipiendo illas quan-
do oportuerit q̄ si subditi n̄ obediunt, poterit eos punire, nec huic
inconuenienti occurreretur quamvis p̄eet obligare eos ex iustitia
ad actiones personales, p̄eet. adhuc rebelles n̄ venire, n̄ ergo
oportebat multiplicare vincula sine necessitate e. utilitate.

Ad potestatem a. e. optimum signum ad agnendum
effectum huius potestatis, q̄ aliquis p̄eet aliquis dicere in quocunq̄
p̄cepto Republ. intererere contra obligavim, sicut obedientia,
e. iustitia, utq̄ adeo peccare contra Iustitiam subditum n̄ obedi-
entia magistratū, quando p̄cepit v. g. meditare e. ornare vias pu-
blicas, occurrere, aliquid d̄nare, vel quid simile, q̄ tñ nemo dicit.
fortasse in aliquo raro caso p̄eet Republica imponere, reo serui-
tutem per modum poenae, ut a. ut verè fiat. r̄e. tunc tñ e. alia
r̄e, q̄ illi hoc erat dignus vel ferè dignus morte, quare sicut capti
in bello iusto contrahunt iudam servitutem pro vita quam
acquirit a tutore, ita p̄eet contrahi iudam servitū loco mortis
vel gravissima poena corporalis quam velle, p̄eet subditus pati,
regulariter tñ videtur hoc excoere, potestatem Republ., nec
sines videntur voluisse ita se subdere Republica ut p̄eet eos
ex iustitia obligare ad actiones personales, quod e. Et aliud ser-
viti nisi obligatio ex iustitia ad actiones personales exhibendas.
n̄ videtur ergo dicendum q̄ p̄eet iudex obligare testem ex iusti-
tia ad dandum testimonium, sed solum ex obedientia. Adde
licet id p̄eet facere Republ. de potestate absoluta, n̄ tñ p̄eet
retur ad facere, nisi satis clare exprimeret neam voluntatem
obligandi tali modo, sicut nec in alijs p̄ceptis, quae contra

a Ma =

a. Mandatum imponitur, presumimus eum velle obviare ex
iustitia putatos, quia nimirum hoc non exprimit; habens ergo
testem non testificantem peccare, quidem non contra obedientiam
non contra iustitiam, et ideo non teneri ad restitutionem nisi poenae
falsum testificandus fuerit causa damni illati, quam sententiam
limitat Molina ubi dicit et non habet locum quando testis auctoritas
ad testificandum in causa est veritatem calando, ut is, in cuius
favorem tenebatur verum dicere, non adhibeat alios testes, atque
ideo ius suum non defendat. An verò teneatur testis ad res-
tituendam poenam quam reus solvisset si non ipse testis
falsum testificatus fuerit, diximus, disputat de procedenti sect. 8.

Pro contraria sententia obicit solent exemplum,
si v. g. iudex praecipiat illi proferre scripturam aliquam ad
causam pertinentem et tunc eam occultare vel lacere, debet
restituere, parti cui intererat scripturae prolatio et simili-
ter teneris si oculos testimoniant quod iudex praecipiat proferri.
Et ex dictis negando conseq. quod scriptura est res externa de qua
Repubblica potest facile disporre, et applicare ea uni parti
saltem quoad usum, quoties et iudex aliquid decernit circa
bona externa, eo ipso dat ius litiganti super illa bona, et per-
consequens impediens unum illius rei facit contra iustitiam.

Dubitatur Itaque utrum liceat inducere teste
ad testificandum verum quod ipse ignorat, vel e contra ad testifi-
candum falsum quod ipse exhibet verum. Quod primum par-
tem certum est utrumque peccare scilicet tam involuntariam quam
testem inducendum; hanc quidem se exponat se periculo falsi
testimonij, illum vero se inducit testem ad peccandum,
neuter tamen tenetur restituere, postquam certo scit verum fuisse
testimonium, ut docet Navar. in man. cap. 28. n. 45. quod
venere nullum damnum irrogavit, sicut nec qui in auro
solo rem certo suam ab alio recuperavit tenetur restituere.

Quoad eandem vero partem certum est non licere
inducere aliquem ad testificandum falsum quo testimonio
falso ego obtineam, rem non meam, licet ipse testis exhiberet
rem meam, hoc est. his malitiam contra iustitiam, ut patet.
Dubium est quando ego habeo verum ius, de hoc a. obtinendum
oporteret probare aliquam circumstantiam falsam quam testis
putat esse veram, ut si ego habeo verum ius de domo
quam Petrus mihi debet ex contractu, et testis putat deberi
mihi ex testamento, an possit eum inducere ad testificandum
ad quod

Id est ipse putat esse verum. Aror j. tom. lib. ii. cap. ii. g. 2. 93.
Iustus tom. 2. de Religione lib. 3. de iuramento cap. 14. n. 8.
Thomas Sanchez lib. 2. tom. j. in decal. cap. 8. n. 50. dicunt
id est si iurare. res a. et si, si licet ille non iuret scienter falsum,
re in vera adducit Deum in testimonium rei falsa, ille, a. qui positive
inducit, iam ex se. ~~non movet~~ movet et hortatur ad hoc ut Deo
asseratur in testimonium illius falsitatis, quod quidem videtur intrinsece
malum et irreverentia contra auctoritatem divinam, quam
quidem non coheret malum adducere, in testimonium falsitatis, sed
procurare, etiam quod id fiat. Ego tamen non video cur non licebit tunc
iurare, a teste, quod iuret non quidem rem ita esse, sed se existimare
rem ita esse, tunc, e. nec formaliter nec materialiter iurat falsum
sed verum, nam verum est quod existimare rem ita esse, quoad
effectum serio tam utilis erit petenti si testis iuret cum hac
reflexione, quia si iuret directe, rem ita esse.

Dubitatur quoque: utrum liceat res obijcere atque
crimen testi quo eius testimonium infirmetur. de hoc agemus
infra cum dicemus de obligatoribus quas habet res.

Dubitatur quoque: utrum liceat testi pro testimonio
ferendo aliquid accipere. Res primo pro labore itinensis,
pro expensis, et lucro cessante vel damno immergente. Navar.
cap. 15. n. 148. Covarrua. in regula peccatum parvo. 2.
§. 3. n. 2. Molina j. tom. de iustitia dig. 23. veric. de
teste. Dicendum de pro falso testimonio nihil pro licite
promitti, quod ordinatur ad finem intrinsece malum, et quidem
quod si acceptum est, debet restitui ante testimonium praestitum,
quod factum tamen non debet restitui iuxta regulam generalem quod ac-
cepta ob turpem causam v. g. ob homicidium vel quid simile,
non debet restitui, quod iam praestitum est aliquid pro testimonio estimabile,
pro quo habitum sit retinere illud pretium, de quo arias.

Ita denique pro vero testimonio dicendum non est
aliquid recipi et acceptum debet restitui. haec est ratio, ut constat
ex Molina ubi supra et Lessio lib. 2. cap. 14. num. 65. Testis
a. multis ex eo quod testis tenetur ex iustitia verum dicere, hoc
tamen, ut videmus, non est omnino verum. Melius ergo pro ex eo quod illud
verum testimonium recipiendum se non est aliquid pro testimonio estimabile,
nam si prescindas a labore ac itinere et ab alijs, pro quibus
sit pretium accipi, ipse sola veritatis manifestatio ex se non est labo-
riosa nec digna pretio, sicut si mihi sitienti vas aquae dares, non
potes pro illo aureum nummum exigere, cum res non sit digna
tanto

tanto pretio ex applicet mihi est valde utilis.

Dubitat. 6to: utrum testis qui per ignoran-
tiam testificatus est falsum, teneatur suum testimonium retractare.
R^o breviter teneri si ex ipso testimonio sequitur damnum alteri,
et querat fore vtilem retractationem, eamque potest facere sine gravi suo
damno. hoc est comitis quam docet Thomas Sanchez lib. 6. consil.
cap. 5. dub. 21. et sumitur ex Lessio partim in presentia cap.
30. dub. 7. n. 35. partim vero cap. 11. dub. 22. et Molina
tom. 5. de iustitia tract. 4. disp. 40. a. 2. et 3. qui dicunt
eum qui bona fide putat esse verum et publicam infamari aliquo
imponens illi aliquid falsum, teneri ad restitutionem ubi primum
agnoscit suum errorem si speret profuturum et potest sine gravi com-
modo.

Probat. a. Lessio: quia qui detinet alienum inuito
Dno tenetur restituere si primum cognovit esse alienum. Simi-
liter qui detinet famam alienam, hoc est exemplum non videtur
simile, quia ibi tenetur restituere ratione rei acceptae quae manet
apud ipsum, in vero a. casu diffamator non tenetur ratione rei ac-
ceptae, cum ipsa fama non maneat apud illum, nec tamen tenetur
ratione iniuriae suspicionis, cum supponatur non recedere diffama-
tionem vel testificando falsum et aliunde debet probari illa
obligatio.

Melius ergo exemplum adduci potest illi qui ex
inadvertentia vel putans id licere applicuit ignem domui alie-
nae, nam ubi primum agnoscit errorem vel deservit id non licere,
tenetur extinguere ignem si potest sine gravi damno proprio, alio-
quin tenetur ad restitutionem damni. Similiter qui falsum
testificatur applicuit ignem famae alienae, tenetur ergo ubi pri-
mum advertit errorem extinguere incendio. utriusque tamen obli-
gatio reddenda est ratio. P. Molina dicit diffamatorem illum
teneri quasi ex officio, sicut iudex qui per errorem aliquem in-
iuste condemnavit, tenetur, ex officio errorem cognito sententiam
revocare. (ceterum licet hoc ratio probet in iudice et fortasse
in teste, qui ex officio testis, quod assumptum, potuit ad hoc impli-
citi obligari, non tamen videtur quomodo locum habeat in alio diffamatore
vel in eo qui applicuit ignem domui alienae ex inadvertentia,
hic enim nullum habet officium ratione cuius hoc factum implicitum
inierit.

Dicit potest rationem generalem commendari esse ex eo
quod diffamator ille vel testis, quando non retractant suum dictum,
cententur

94.
censetur moraliter eade illis damni permanentis & infamia
continuat, atq; adeo ex nunc iniuriat, teneat ex multa accep-
tione n quidem preterita rei preteriti, qd n cessantes nunc con-
sentur moraliter conservare, moraliter nunc testimonium &
infamiam ex ipso recusat, sicut etiam qui n amovet ignem
quoniam applicuit censetur moraliter conservare, & continuate in-
condium.

Quis hoc rō probat ad retractandum etiam cum
gravi damno, qd sicut n tenetur & non diffamare, scienter nec pō
ab hoc excusari etiam ob grave damnum, sicut etiam tenetur re-
tractare, si ipsa n retractio e moralis conservatio precedentis testi-
monij falsi, nec excusabitur qd grave damnum qd timet. Quod
pōt dicit negando seq: nam ille qui sine gravi damno n pō re-
tractare dictum suum, n censetur eade moralis respectu conservatio,
moralitas e. demittitur ex fundo qd prudentes hōs ed existit
mandum hunc hōiem adhuc e in illa opinione, hoc a. fundu
hō dum videt ita dixisse, & postea cum adit & pōt n in sinu
are, contrarium, n. a. iam est mortuus vel longe abens n cense-
retur moraliter, nunc id dicere sed solum dixisse, & similiter si
ad est ad hō n pō sine gravi damno retractare, qd dixit, n cense-
id nunc, dicere, nec conservare ^{proferitur} illud testimonium, hinc
ergo e qd grave damnum excuset ab iniuriis in prima testifi-
cāde falsa, qd semper e verum qd falsum testimonium, excusatur vero a
n retractando qd bona fide dictum e, qd n censetur moraliter nunc
testificari qui sine gravi damno retractare n pō.

Ceterum hoc rō n videtur qd huc sufficiens ad fun-
dandam illam obligatiōem. Primo qd n e vtilis, n e. hō locum in
applicante, ignem domui altera, qui tñ tenetur ex iustitia contingere.
Ite incedorū ubi primum advertit, & tñ tunc etiam si sit preterit
n conservet ignem magis quam si longē ab est & n fundatur obligatiō illa
reflexam vel refractam ita etiam qd deg. ita videt suam etiam ut
simul ex ipa verna vna lingua in aliqua conservatiōe morali.
in aliqua conservatiōe morali. Edo qd sequeretur eum etiam qui vira-
ment affirmavit aliquid falsum, qd creabat verum in mēe indifferenti
nec inferente damnum alicui, teneat sub peccato perjury ad retractan-
dum qd dixit si comode pō, ubi primum agnovit se fuisse receptum,
qd quantum n retractat cum pōt, similiter censetur moraliter
e e peristere in eadem assertione, & conservabit illum assertorem apud
hōiōes quem genuit adducto deo in testem illij falsitatis. (Or =
sequens. d. e. contra vram vnam confessoriorum, qui transacto perjurio

incurant de obligando poenitente ad retractandum dictum in eius
motu materis & nec in suo casu oritur obligatio ex eo quod non retrac-
tans existenti eo existimetur confirmare quod prius dixit. Tertio
venit, quod saepe saepius illi qui acciderunt de retractionem, ignorant an
ipse possit quare sine gravi damno retractare vel non. Et licet non re-
tractet, non conservat moraliter infamiam, non est conservat moraliter
nisi apud illos qui vivunt ipsum potest sine gravi damno retractare
vivit.

Aliter ergo explicari poterit universatiter dicens
vniuersum teneri quidem ex iustitia non solum ad non inferendum in-
ceter damnum alteri, sed etiam ad procurandum quantum commode pos-
terit ne ex sua actione sequatur damnum alteri. Prior quidem obli-
gatio est absoluta, nunquam est, potius velle dicere inferre damnum
alteri, sive in fama, sive in bonis, sive in vita, &c. Posterior vero
obligatio est cum limitatione scilicet quantum commode potest. Hinc
est patrem familias teneri ex iustitia nunquam detrahere proximo,
tenetur etiam procurare ne sui domestici detrahant, ad hoc tamen non tenetur
cum gravi incommodo, sed solum quantum commode potest, si a commo-
do non potest, non impeditur ipsi, quod tamen licet se mere permittit nec peccat
contra iustitiam, quod non laedit proximum sed permittit laedi. Sic ergo
tenetur etiam vniuersum hoc. Eodem genere obligationis iustitia proci-
rare ne ex suis actionibus peccatur proximo nocentem, quod sicut
tenetur procurare ne ex actione suorum de sequatur, multo magis te-
netur curare ne sequatur ex actione sua. Ille ergo qui inconni-
tenti applicuit ignem domui, aliena postea errore cognita tenetur cu-
rare ne ex sua actione sequatur illius damnum proximo, & ideo
tenetur incendium extinguere, quod si non exinguit iam verè sequet
damnum ex sua actione praeterita. in hoc a. sensu est obligatio
modo haberi veram sententiam quod dicebat Molina, scilicet hanc esse
obligationem quasi ex officio, quod nimirum vniuersum prout governa-
tor suarum actionum tenetur earum errores corrigere, sicut pater
familias tenetur corrigere errores domesticorum ne inferant no-
xamentum castrois. hanc ergo de. eadem diffamator est tertio
falsus licet non peccaverit, tenetur postea ex iustitia retractare
si commode potest, non tamen tenetur cum gravi incommodo, quod tamen ipsi
non inferunt damnum sed permittunt, sicut a. id permittit quantum
non potest impedire sine gravi damno proprio, multo est minor est obli-
gatio impedendi quam obligatio non inferendi damnum positivae, ut dicit.
Sine infero primo est ille qui cum iuramento
affirmauit aliquid falsum in materia indifferenti, quod peccabat verum,
non tenetur

n. teneatur postea retractare, tunc dictum etiam commode potest, 95.
 quia scilicet huiusmodi retractata nullum sequitur damnum
 proximo, malitia a. perjury consistit in irreverentia quae fit
 contra Deum adjuvando eum in testimonium falsum, hoc vero irreve-
 rentia tunc solum datur quando actus iuratur, cum ergo aliunde
 nullum postea imminet damnum ex eo quod retractetur, nulla
 obligatio retractandi sicut nec alia mendacia dicta sine iuramento
 in maam perniciosa.

Infero 2do quid dicendum sit de illo qui dam-
 narum factum Petri Auditoris illexerunt de Paulo, cap. occasione
 Carolus diffamatus e. Molina ubi s. dicit teneatur procul dubio non
 solum ex charitate, sed etiam ex libertate retractata, sed declarare
 se non locutum de Paulo. Mohy in Lellis dicto cap. 31. n. 119. dicit
 solum teneatur ex charitate, quia infamia illa Pauli non sequitur ex
 mea actione, sed ex mala diligentia Auditorum, ruyano e. me di-
 pertis verbis locutum de Paulo. post fortasse sententia Molina habere
 locum in teste qui magis videtur teneatur ex officio non solum carere
 ne ex sua actione sequatur damnum, sed etiam procurare quod cito
 illigatur veritas illa quam affert in iudicium, quare sicut videtur
 ex officio teneatur declarare veritatem quam videt ex mala diligen-
 tia acceptam esse in sensum contrarium, si etiam testis
 teneatur ex officio et obligatio libertate ad id teneatur, quia aliquomodo
 participat officium iudicis in iudicio.

Pubitatur 7mo: quando et quomodo testis tene-
 atur respondere Danti interroganti. Brevis teneatur primo
 si delictum fuit semiplene probatum vel si sit publicum. 2do
 si procedent accusatio vel denunciatio iudicialis. Delictum post plene
 probari, alioquin frustra fieret accusatio vel denunciatio si testis pro-
 rogati possent negare. 3tio si ex delicto impendat Republica vel ali-
 cuius regio grave damnum quod aliter impendi non potest nisi per iudicium.
 videtur Lessius in pref. cap. 20. dub. 6. et ea quae diximus sectione
 precedenti et de quibusdam precedentibus sect. 6. et 7. ubi dictum e.
 quando obligatur testis ad denunciandum ex precepto superioris.
 Ex doctrina a. ibi tradita constat aliquando testem posse testificari
 precipiente superiore licet ad id non teneatur.

Excusatur testis ab obligatione respondendi multis
 de causis. Primo si provocatur per inguisionem sive in labore
 infamia nec imminet grave damnum futurum ex delicto.
 2do si proceditur per viam accusatiois sed testis videt rem probari non
 posse, et aliunde non imminet grave damnum ex occultate, iuxta ea
 qua

qua diximus loco citato. Sicut si ex testificatione timeam notabile
damnum mihi vel meis in fama, honore, divitijs &c, imo si timeam
damnum in pace, amicitia, concordia. videatur Soto de sigillo
memb. 2. q. 7. cond. 3. 3. 5. & de subitana q. 7. a. j. Navar.
cap. inter verba n. 730. & alijs segg. & in summa cap. 17. num.
128. & cap. 25. n. 44. nam præceptum Secretis, non obligat cum
tanto detrimento in causis ordinarijs, pp. bonum tñ couer. tenemur
etiam cum graui detrimento testificari, imo e. aliquando pp. bonū
p̄uicatum proximi q̄o secundum regulas prudentia & charitatis
p̄ferendum est proprio periculo.

Hinc infert Nauarri dicto cap. inter verba n. 733.
neminem regulariter teneri ad testificandum vel respondendum ad
dicta generalia. Episcopi, si oporteat, re suis expensis ad locum
vbi e. Epus vel eius Vicarius. Infertur etiam si iudex sciens
damnum venturum testi ex testimonio, nec providens ne sequatur,
cogat tñ ad testificandum, peccare cum obligatōe restituendi, tēdem
q̄. a. teneri, ut diximus, ad respondendum, q̄a n̄ interrogatur iniuriam.

Alijs etiam iure repelluntur a testimonio
dicendo, q̄a criminon publici, ut infames, contra fideles, alij ob alios defectus,
ut amentes & mulieres in certis casibz, item amici vel inimici,
domestici, serui & alij de quibz in cap. si testis q̄a g. 3. Sicut
verb. testis 3. j. S. Thomas in præd. q. 70. art. 3. Soto lib. 5. de
iur. g. 7. a. 3. alij vero excusantur v̄o Episcopi, in l. neg ho-
nore. C. de Epis & Clericis. item excusantur Clerici cap. quan-
quam j. q. 2. Tunc tñ eas personas qua repelluntur ut inha-
biles, teneri tñ testificari, præueniēte iudice, ut notat Nauarri in mea.
cap. 25. n. 53. q̄a illud testimonium quomodo n̄ inuicatur a
parte contraria, & semper ad aliquid deseruit, licet n̄ faciat plenam
fidem, re ut ex Bart. probat Nauarri.

Ultimo loco excusantur a testificatione i qui rem
accepimus sub secreto. & quidem si secretum oritur ex confes-
sione Sentali in nullo casu licet illud revelare, qua obligatō n̄ soluit
locum h̄t in Confessario, sed in alijs personis, quales s̄ Praebatos quan-
do aijt Confessarijs ad obtinendam facultatem pro cane reservato.
Item Doctor quem consulunt, & interpres qui adfuit Confessionij, aut
si quis alij cane vel curiositate audivit. Item qui scriptum Confessi-
onis inuenit vel qui fingendo sacerdotem Confessionem audivit,
haec e. oia veniunt sub sigillo pp. reuerentiam Smti, si tñ aliunde
habeatur notitia de eadem re extra Confessionem, n̄ impedit si-
gillum Smti eam revelare, casti tñ procedendum e. ne forte
aliqui

aliqui scandalizentur.

Loquendo de alijs quos explicitè vel implicitè sub secreto alicui manifestantur, regula etiam generalis est p[ro] testem de vs de ponere, quando imminet grave damnum publicum vel privatam ex malitia illis qui secretum committit, ad q[uo]d t[ame]n auertendum testimonium sit necessarium, & hoc quidem etiam si cum iuramento est promissum secretum, q[uo]d iuramentum h[ic] obligat ad faciendam aliquid q[uo]d secundum se est illicitum. quando vero tale damnum non imminet, ac obliget secretum h[ic] obstante præcepto Iudicis, negant alij qui apud Lessium in pres. cap. 30. dub. 6. Causa t[ame]n est vera sententia docet tunc obligare secretum. ita multi quos refert & sequitur Lessius ibi & late Molina tom. 5. de Iustitia disp. 5. Cas. a. 8. q[uo]d sicut præceptum superioris secundum se obliget, h[ic] t[ame]n contra hoc male secreti, cuius videlicet recandares in maximam Reipublicæ perturbacionem, nemo e. audeat consilium petere, in suis dubijs, si secreti consulentem teneri ad eum Iudici manifestandum, sublato a. consilio peccatores venirent facile in profundum iniquitatis & desperationis.

Hinc excusantur a detegendis delictis Torquati, Medicis, Procuratores, Chirurghi, Obstetrices & similes persone quibus sub secreto explicito vel implicito revelantur delicta pro remedio vel consilio obtinendo. Item & de ijs quibus sub secreto manifestatur delictum commissum. Aliud a. e. de his qui delictum suum vel viderent vel adirent & postea promittunt illud non revelare, hæc v. promissio etiam iurata h[ic] obligat Iudici legitime interrogante, & e. de re illicita, videlicet de h[ic] manifestando q[uo]d extra secretum noveram. similiter h[ic] obligantur promissione secreti & qui sub secreto vocantur ut interrogent ipsi delictum committendo, h[ic] e. h[ic] accipiunt notitiam delicti sub secreto, sed proprii oris vident nec possunt se obligare ad occultandum. Iovis q[uo]d proprio vire perceperunt, ut notat bene Molina ubi s. n. 8.

Quando a. testis qui tunc r[ati]o secreti sine ex alio cogite h[ic] tenetur respondere Iudici adhuc interroganti, quomodo debeat respondere & quia agere scilicet ubi debeat ut h[ic] sit periturus, tractat late Thomas sanctus tom. 1. in decal. lib. 3. cap. 6. n. 23. Sæpius qui bene resoluit cum alijs p[ro] testem iurares se id necesse intelligendo de re, qua tenetur dicere, q[uo]d illud verbum nescio in actu illo iudiciali sit bene recipere illum sensum, videlicet nescio ea notitia de qua in presenti p[ro]m interrogari. quis vero faciet testis quando d[ic]ebat quomodo debeat Iudici respondere, & aliunde cogitur t[ame]n respondere sine gratia deliberandi vel

vel consulendi; de sua obligatione, dicemus sectione sequenti in dubio inniti
circa obligationem Rei.

SECTIO IIII

De Reo et eius obligatione, quando a Iudice interrogatur.

Suppono Iudici h. legitimè interroganti h. debere, reum fateri verita-
tem, ut si Iudex careat iurisdictione, vel eam hat. impeditam, vel sit
iuris ordine ceterali h. aruato, ut si reum interroget h. procedente,
semiplena probatio delicti vel in iuris expressis e. b. fait. a. semiple-
nam probatorem vng. testis oi. exceptione maior qui sit oculatus e. iuraty
h. particeps in crimine, nec actor, sed oio distinctus ab accusatore aut
ab agente vicem accusatoris. videatur Nauar. in man. cap. 25. n.
35. e. cap. inter verb. n. 725. loto s. de test. g. 6. a. art. 2. e. Tho. Sanchez
lib. 6. consil. cap. 3. dub. 29. Testis verò qui e. particeps in crimine, regu-
lariter h. e. testis legitimus, ut cum alij notat silu. verb. testis g. j. exceptis
quibusdam delictis, que in iure excipiuntur. An vero duo testes complures
delicti faciant semiplenam probatorem, que obligent ad respondendum, h. pauci
Doctores salmanticensis aliquando conuicti responderunt negativè, h.
videtur fundari habere in l. fin. l. de accusat. vbi testimonium socij
infirmitatem dicitur, e. a. hoc responsum contra Lesum cap. 29. dub. 7.
n. 151. Iudicia etiam debent e. talia que faciant semiplenam prob-
torem, ut notat Nau. cap. inter verba vbi s. ex Batt. l. fin. ff. de
questionibus.

Hinc inferitur primo h. licere Iudici conuictum de vno
crimine, de quo erat infamatus, interrogare de alio de quo h. laborat
infamia. Ita loto de sigillo g. 6. dub. 5. e. alij contra Petrarum in
qto d. d. 19. g. 4. videatur Crotapuz in pres. g. 70. art. j. e. opuse. 17.
responsionum responsione. 5. dub. vlt. Nauar. in man. cap. 25. n. 26.
e. Sanchez d. d. lib. 6. dub. 21. In duobus tñ casibus id licet. primo
quando crimen de quo reus conuictus e. ita e. conexum cum alio ut iam
censatur infamatus de vtroq. v. g. infamatus e. conuictus de adulterio
si maritus adulterum inueniatur occisus in lecto, potest legitime interro-
gari de homicidio. item conuictus de homicidio h. inuenta nodi,
potest interrogari de furto. 2dy casus e. quando enim crimen e. cor-
amdiatitia alterius, ut conuictus de conuicta me turpi cum quella, potest
interrogari an eam deflorauerit.

Inferitur